

ДО ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ ТЕЗАУРУСА З ТУРИСТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються проблеми формування тезауруса туристичної термінології в Україні. Робиться висновок, що проблема формування тезауруса туристичної термінології виникла через відсутність в Україні системного узагальнюючого документу, який допоміг би уникати невизначеності під час здійснення туристичної діяльності, запобігав би її криміналізації, тінізації як наслідок зниженню якості турпродукту, порушенню прав споживачів, зменшенню надходжень до бюджетів усіх рівнів від туристичного підприємництва.

Ключові слова: тезаурус, проблема формування тезауруса, суб'єкт туристичної діяльності, кодифікація нормативних актів у сфері туризму, Єдиний державний реєстр нормативних актів.

В статье исследуются проблемы формирования тезауруса туристической терминологии в Украине. Сделано вывод, что проблема формирования тезауруса туристической терминологии возникла из-за отсутствия в Украине системного обобщающего документа, который помог бы избежать неопределенности при осуществлении туристической деятельности, предотвращал бы её криминализации, тинизации, и как следствие снижению качества турпродукта, нарушению прав потребителей, уменьшению поступлений в бюджеты всех уровней от туристического предпринимательства.

Ключевые слова: тезаурус, проблема формирования тезауруса, субъект туристической деятельности, кодификация нормативных актов в сфере туризма, Единый государственный реестр нормативных актов.

The article deals with the problem of forming thesaurus of tourist terminology in Ukraine. It's concluded that the problem of forming the thesaurus of tourist terminology arose due to the absence in Ukraine systematic generalizing document, which would help to avoid indeterminacy during in the implementation of tourist activity, which would prevent it criminalization, illegitimacy, consequently reducing the quality of tourism products, violation of the consumer rights, reducing revenues to the budgets of all levels of tourism businesses.

Key words: thesaurus, problem of forming the thesaurus, subject of tourism activity, codification of regulations in the sphere of tourism, Unified State Register of legal acts.

Створення новітньої парадигми українського права неможливе без врахування позитивного та негативного досвіду української незалежності. Сучасний стан української правової системи показує, що формальне запозичення західно-правових моделей без урахування культурно-історичних, національних і духовних особливостей України не тільки не дає очікуваних

результатів, а, навпаки, негативно позначається на суспільних відносинах в державі.

Не оминув цей процес й український туризм. Незважаючи на те, що Україна прагне посісти чільне місце в європейському та світовому туристичному співтоваристві, а розвиток туризму в Україні визнано пріоритетним напрямом розвитку економіки і культури, системних зрушень до цього часу в туристичній галузі не відбувалось.

Відбувається осмислення туризму як предмету соціоекономічної та соціогуманітарної науки - «туризмологія». Класифікатор професій збагатився такими групами професій, як «туризмолог» та «туризмознавець».

У 2006 р. репрезентовано «Енциклопедичний словник – довідник з туризму» за загальною редакцією В.К. Федорченка – перше в Україні фундаментальне видання, в якому системно розкривається зміст понад 1300 туризмологічних понять, що відображають туризм у багатовекторному вимірі – філософському, економічному, географічному, історичному, педагогічному, політологічному, культурологічному, соціологічному, архітектурному та релігієзнавчому [1]. Початок ХХІ ст. ознаменувався величезним стрибком у сфері інформації, яка має безпосереднє відношення до туристичної діяльності в Україні. Тому залишаються певні прогалини в дослідженні проблеми формування тезауруса туристичної термінології. Необхідність проведення таких досліджень доводить їх актуальність та значимість для сучасної Української держави.

Метою статті є теоретико-методологічний аналіз проблем формування тезауруса туристичної термінології, що виникли із-за відсутності в Україні системно узагальнюючого документу та визначення основних напрямів реформування вітчизняного законодавства про туризм.

Одним із ключових напрямів державної політики у галузі туризму є удосконалення правових засад регулювання відносин у галузі туризму, особливо, з огляду на нові реалії та нормативно-правові акти у сфері туризму. Для ефективного розвитку туризму в Україні необхідно насамперед поліпшити і узгодити зі світовими стандартами вироблені та рекомендовані ЮНВТО нормативні акти, що забезпечують функціонування туристичної галузі.

Основними проблемами у правовому регулюванні туристичної діяльності, що перешкоджають розвитку туристичної сфери в Україні, є такі:

- невиправдано велика кількість змін у нормативних актах, які регламентують порядок функціонування суб'єктів туристичної діяльності, особливо відомчих;
- суперечливість положень нормативно-правових актів, особливо відомчих, невідповідність їх положенням Конституції України, Законам України та світовим стандартам;
- юридичні прогалини у діяльності певних сегментів туристичної галузі, особливо при здійсненні окремих видів туризму;
- відсутність термінології, яка розкриває сутність окремих юридичних дій, визначень, формулювань.

Зазначимо, що на сьогодні на озброєнні у значної частини працівників сфери туризму, готельного господарства і готельно-ресторанного бізнесу є сучасні технології, що дозволяють опрацьовувати великі обсяги інформації, у тому числі нормативно-правові акти. Ці акти враховуються і систематизуються відповідно до чинного законодавства, з використанням спеціальних юридично-технічних і кодифікаційних технологій.

В юридичній практиці використовуються різноманітні форми і засоби систематизації нормативно-правових актів [2]. До найвідоміших систематизацій законодавства можна віднести Звід законів Російської імперії [3] та звід законів СРСР, характерною рисою яких було те, що до них були включені чинні акти. На сьогодні в Україні відсутнє таке зведення, що пояснюється, на нашу думку, нестабільністю законодавства та браком необхідних ресурсів.

Актуальним залишається питання докорінної зміни ставлення держави до туристичної індустрії, визнавши туризм пріоритетною сферою, не на папері, а за рахунок відповідних урядових дій, здатних долати складні економічні та соціальні проблеми шляхом інтенсивного розвитку різних видів туризму із широким залученням внутрішніх і зовнішніх інвестицій.

На думку автора, першим кроком до цього має стати кодифікація нормативних актів у сфері туризму, об'єднання їх в єдиний акт, який міститиме норми різних галузей права, визначатиме мету, завдання туризму, його види, порядок здійснення туристичної діяльності, державне регулювання туристичної індустрії, статус туриста, зміст договірних відносин між туристом – споживачем турпродукту та суб'єктом туристичної діяльності, відповідальність учасників відносин під час здійснення туристичної діяльності за порушення законодавства про збереження культурних цінностей та екологічної безпеки тощо. Такий нормативний акт може мати назву Туристичний кодекс України [4].

Разом із тим необхідно звернути увагу, що це не означає, що у правовому регулюванні туристичної діяльності України немає іншого правового інструментарію, який міг би деякою мірою замінити кодекс чи звід законів. Частково цю функцію на сьогодні виконує Єдиний державний реєстр нормативних актів, затверджений Указом Президента України [5] і Постановою Кабінету Міністрів України [6].

Єдиний державний реєстр нормативних актів забезпечує систематизацію українського законодавства як на паперових носіях, так і в електронному вигляді. У зв'язку з цим варто зазначити, що електронні інформаційні системи стали серйозними конкурентами паперовим базам правової інформації, але вони поки що не можуть замінити паперові носії за своїм юридичним статусом, оскільки в основному виконують роль додаткового інструментарію. Але паперові носії мають низку переваг – швидкість опрацювання великого масиву правової інформації, системність, точність і швидкість пошуку тощо. Крім того, електронне опрацювання документів доповнюється або насичується різноманітним допоміжним інструментарієм, що дозволяє уточнювати інформацію і прискорювати її пошук.

Однак, наявність Єдиного державного реєстру нормативних актів на сьогодні не вирішує всієї проблематики функціонування туристичної галузі зважаючи на її міжгалузевий характер (в процесі обслуговування туристів забезпечується функціонування майже 40 галузей народногосподарського комплексу держави).

Ми вважаємо, що одним із додаткових інформаційних інструментів на шляху до прискореного розвитку туризму в Україні має стати тезаурус туристичної термінології. Тезаурус – це словник, який роз'яснює терміни, поняття, ключові слова, які відносяться до якоїсь спеціальної сфери й тематично об'єднані у звід. Зазначимо, що найвідомішими тезаурусами є бібліотечний EUROVOC – тезаурус Європейського Співтовариства, який має термінологічні стандарти на 12 мовах для опрацювання офіційних документів Європарламенту. Держкомітет по статистиці, Держкомітет із питань стандартизації, метрології і сертифікації, інші інформаційні відомства також використовують адаптовані до своєї діяльності тезауруси. Тезаурус містить у собі термінологію законів, інших нормативно-правових актів, а також спеціальну термінологію з інших галузей і ключові слова, що використовуються найчастіше.

Проблема формування тезауруса туристичної термінології виникла із-за відсутності в Україні системного узагальнюючого документу, який служив би підставою при визначенні тих чи інших дій під час здійснення туристичної діяльності та дозволяв би уникати непорозумінь з туристами і у відносинах з державними органами.

Співвідношення тезауруса, словника термінів і понятійного законодавства з туристичної термінології виглядає таким чином:

– тезаурус туристичної термінології – це словник трактування основних термінів та понять, що рефлектують туристичну сферу з урахування сучасної методології пізнання та інтерпретації фактів, явищ та процесів туристичного життя;

– словник термінів і понять з туризму (глосарій) – це об'єктивна, науково виважена інформація, яка дозволяє комплексно і досить всебічно скласти уявлення про туризм, його інфраструктуру, історію туристичної діяльності, її сьогодення та перспективи;

– понятійний апарат законодавства про туризм – це визначення, зафіксовані у Законі України «Про туризм», а також в інших нормативно-правових актах.

Таким чином, понятійний апарат за своїм обсягом (кількістю) поступається словнику – довіднику з туризму, а словник, у свою чергу, менший за тезаурус.

У рекомендації 88 Гаазької міжпарламентської конференції з туризму 1989 р. зазначено: «Парламенти у світлі висновків, зроблених конференцією, повинні розглянути всі юридичні правила, що стосуються туризму з метою їх кодифікації та об'єднання в єдине законодавство, в якому були б кодифіковані національна політика та пріоритети у галузі туризму».

Уваги законодавців потребують насамперед такі напрями:

- мінімальні норми і системи кваліфікацій;
- захист туристів від експлуатації;

- удосконалення та проведення в життя туристичних законів та постанов;
- фінансові стимули для внутрішніх і зовнішніх інвесторів;
- вартість об'єктів та послуг;
- туристичні пам'ятки та охорона навколишнього середовища.

На думку автора, тезаурус може допомогти систематизації нормативно-правових актів у галузі сучасного туристичного законодавства й інших галузей права, упорядкувати термінологію й облік нормативно-правових актів, які впливають на туристичну діяльність, а також може бути використаний при автоматизованому електронному опрацюванні інформації з туризму. Особливої актуальності набуває тезаурус у період набуття Україною асоційованого членства в Європейському Союзі.

Дуже часто дослідники з проблем туризмології стикаються із ситуацією, коли для дієвого пошуку туристичної інформації, правових актів із туризму (у тому числі закордонних через мережу INTERNET) необхідний додатковий пошуковий апарат. Пошук за автором та заголовком не завжди ефективний, особливо для непідготовленого користувача, який не завжди може грамотно сформулювати запитання. Для полегшення тематичного пошуку як додатковий засіб можна застосувати тезаурус. На сьогодні значна частина інформативних документів доповнюється анотаціями і рефератами, а користувач за допомогою тезауруса може здійснити пошук слів, що входять в анотацію і реферат. Пошукові системи, які існують сьогодні, дають можливість формувати запит за категоріями тезауруса, а також переглядати тезаурус у процесі упорядкування запиту на пошук.

Як показує досвід, тезаурус може постійно поповнюватися. Між термінами можуть бути встановлені кращі (синонімія, омонімія), ієрархічні й асоціативні зв'язки. Кожне визначення такого тезауруса, описуючи один дескриптор, може містити крім опису терміна ще й його зв'язки.

На жаль, в Україні тезаурус з туризму до цього часу не створено. Необхідно зазначити, що в Україні немає наукових праць, в яких досліджуються ті чи інші категорії тезауруса з туризму.

На підставі викладеного можна дійти таких **висновків**:

По-перше, першим кроком на шляху до сталого розвитку туризму в Україні має стати професійна підготовка працівників туристичної сфери, про що йдеться в тому числі і в Рекомендації 27 Гаазької міжпарламентської конференції з туризму. Сфера туризму має керуватися принципами законності у здійсненні туристичної діяльності, наданні якісних послуг, їх соціальної спрямованості, вільного розвитку підприємницької діяльності тощо.

По-друге, необхідно докорінно змінити ставлення держави до туристичної індустрії і покласти на органи державної влади зобов'язання створити тезаурус з туризму або організувати роботу по створенню єдиного узагальнюючого документу, який унормує туристичну термінологію.

По-третє, тезаурус з туризму може і має бути багатомовним за прикладом EUROVOC, а також складеним мовами основних етнічних груп України. Розробка і поширення тезауруса з туризму дозволить підтримувати тематичні бази даних на комп'ютерах кінцевих користувачів, поповнювати їх поточними

нормативно-правовими й іншими документами, що надходять на паперових носіях і в електронному вигляді та ефективно працювати в пошуковому режимі.

Література

1. Автори – укладачі: В.А. Смолій, В.К. Федорченко, В.І. Цибух. Енциклопедичний словник – довідник з туризму / передмова В.М. Литвина. – К.: Видавничий дім «Слово», 2006.-372 с.
2. Матеріали Гаазької декларації по туризму, проведення в Гаазі (Нідерланди) з 10 по 14 квітня 1989 р.
3. Про Єдиний державний реєстр нормативних актів: Указ Президента України від 27 червня 1996 р. № 468.
4. Про запровадження Єдиного державного реєстру нормативних актів та здійснення правової інформації України: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 1996 р. № 1504.
5. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник / пер. з рос. – Харків: Консум, 2006. – С. 256-260.
6. Ткач А.П. Історія кодифікації дореволюційного права України: монографія / А.П. Ткач.: Вид-во КДУ, 1968. - 171 с.
7. Туризмологія: концептуальні засади теорії туризму: монографія / В.К. Федорченко, В.С. Пазенок, О.А. Кручек та ін.. – К.: Вц «Академія», 2013. – С. 280-281.